

3. BÖLÜM

İKİ DİLLİLİK, ÇOK DİLLİLİK VE TÜRRLERİ

Ömer Tuğrul KARA¹
Ömer ŞIHANLIOĞLU²

GİRİŞ

İletişim denilince akla ilk gelenlerden biri olan dil, insanları diğer varlıklardan ayıran en önemli unsurdur. Başka bir deyişle dil, insanı insan yapan özelliklerden biridir. Dil, insana özgü düşünceleri, duyguları, tutumları, inançları anlatmada ve öğrenmede; yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, kültür birikimini aktarmada kullandığımız bir araçtır (Temiz, 2002).

Tarih boyunca insanlar bulundukları yerlerden farklı dillerin konuşulduğu çeşitli bölgelere gitmişlerdir. Doğa olayları, savaşlar bazen daha iyi bir hayat yaşama düşüncesi bazen de yeni bir yerde yaşama isteği insanların göç etmesine neden olmuştur. Sosyolojik, antropolojik ve psikolojik yönleriyle insan ve toplum yaşamında oldukça geniş anlamı ve etkileri olan göç, toplumsal bir olgu olarak değişik biçimlerde k²arşımıza çıkmaktadır (Günaydın, 2021, s. 226). İletişim kurmak zorunda olan insan, yaşadığı ya da göç ettiği bölgeye uyum sağlama mücadelesi verir. Bu süreç boyunca uyumun sağlanabilmesi, bir noktada dilsel temaslara bağlıdır. Dolayısıyla bu temasın gerçekleşmesi, aynı zamanda bireyin ana dili ile bulunduğu bölgenin dili arasında bir alışverişin gerçekleşmesi anlamına gelir. Gidilen yerlerde kendi dillerini yaşatmaya çalışan insanlar, yeni bölgenin dilini de öğrenip ister istemez iki dilli birey olurlar. Bu durum, dünyanın çoğu yerinde iki dilli hatta çok dilli bireylerin oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Politika, doğal afet, din, kültür, ekonomi, eğitim ve teknoloji gibi birçok unsurdan veya sadece kendi seçimlerinden dolayı farklı dilleri olan insanlar, doğal

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Genel Dilbilim Doktora Öğrencisi

duğunu düşünmemiz gerekir. İki dilliliği farklı şekillerde yaşayan birçok insanı dışlayabilecek ayrıntılı ve özel bir tanım yerine, mevcut olan birçok iki dilli türüne sığabilecek genel bir tanımın yapılması daha kapsayıcı ve daha sağlıklı görünmektedir. Her iki olgu da gözlemlenebilir yüzeysel özelliklerinin ötesinde bir yapıya ve güce sahiptir. Her ne kadar iki dillilik ile çok dilliliği birleştirme geleneği varlığını sürdürse de ikisi arasındaki fark giderek daha belirgin duruma gelmektedir. Bu durumda, iki dillilik ve çok dillilik arasındaki benzerlikleri hafife almak yerine, ikisi arasındaki anlamlı farklılıkları ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bu çalışmada iki dillilik ve çok dilliliğin ne olduğuna, iki-çok dillilik biçimlerine, iki-çok dilli bireylerin sınıflandırılmasına değinilmiş, iki dillilik ve çok dillilik ile ilgili genel bir çerçeve ortaya koyulmuştur.

Değerlendirme Soruları

1. İki dillik nedir ve nasıl tanımlanır?
2. İki dillilik nasıl sınıflandırılır ve hangi ölçütler sınıflandırmada göz önünde bulundurulur?
3. İki dillilik türleri nelerdir ve bu türlerin özellikleri nedir?
4. Çok dillilik nedir ve nasıl tanımlanır?
5. Çok dillilik nasıl sınıflandırılır ve çok dillilik türleri nelerdir?

KAYNAKLAR

- Andrews, E. (2014). *Neuroscience and multilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Andrews, E. (2019). Cognitive neuroscience and multilingualism. *The Handbook of the Neuroscience of Multilingualism*, 19-47.
- Beardmore, H. B. (1986). *Bilingualism: Basic principles*, (Vol. 1). Multilingual Matters.
- Bialystok, E. (2007). Acquisition of literacy in bilingual children: A framework for research. *Language Learning*, 57, 45-77.
- Bialystok, E., Luk, G., Kwan, E. (2005). Bilingualism, biliteracy and learning to read: Interactions among languages and writing systems. *Scientific Studies of Reading*, 9, 43-61.
- Bican, G. (2017). İki dilliliğin tanımlanması: Kuramsal tartışmalar ve güncel yaklaşımlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 355-356.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. USA: Henry Holt & Company.
- Cengiz, K. (2009). Hatay'da iki dillilikten kaynaklanan dil karışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 190-208.
- Çetinkaya, S. (2015). *İki dillilik ve çeviri*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Ekin Eğitim-Yayıncılık ve Dağıtım.
- Diebold, A. R. (1964). "Incipient bilingualism" in Hymes, D. Ed. *Language in culture and society*. NY: Harper and Row, 495-511.
- Edwards, J. (2007) Societal multilingualism: Reality, recognition and response. In P. Auer and Li Wei (eds) *Handbook of Multilingualism and Multilingual Communication* (pp. 447-467). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

- Ethnologue: Languages of the World. (2021). *How many languages are there in the world?* (Erişim tarihi: 12.05.2021) <https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages>
- European Commission (2012). *Europeans and their languages report*. Special Eurobarometer 386. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf adresinden alınmıştır.
- European Commission. (2007). Final report: *High level group on multilingualism*. Luxembourg: European Communities. Retrieved from http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/multireport_en.pdf
- Field, F. W. (2011). *Key concepts in bilingualism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Fishman, J. A. (1977). *The social science perspective*. In *bilingual education: Current Perspectives*. Social Science pp. 1-49. Arlington, VA: Center for Applied Linguistics.
- Flynn, S. (2016) What do we mean by 'Development' in multilingual language acquisition: Where do we start, where do we end and how do we get there? *Plenary presentation at the 10th International Conference on Third Language Acquisition and Multilingualism*, 1–3 September, University of Vienna.
- Fremdwörterbuch, D. (1990). Duden. Dudenverlag, Mannheim, 1-832.
- Gabryś-Barker, D. (2005) *Aspects of multilingual storage, processing and retrieval*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersitetu Śląskiego.
- Grosjean, F. (2008). *Studying bilinguals*. Oxford University Press.
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual life and reality*. USA: Harvard University Press.
- Grosjean, F. L. P. (2013) *The psycholinguistics of bilingualism*. UK: Wiley-Blackwell.
- Gümüsoğlu, T. (2010). *Sprachkontakt und Deutsch-Türkisches Code-Switching: eine soziolinguistische Untersuchung mündlicher kommunikation Türkischer migrantInnen*. Lang, Potsdam
- Günaydın, Y. (2021). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Oyun Temelli Konuşma Kulübü Etkinlikleri (Edit: İlhan Erdem ve Sedat Erol). *Türkçe Eğitiminde Yeni Yönelimler*, Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık, 225-234.
- Hammarberg, B. (2001) Roles of L1 and L2 in L3 production and acquisition. In J. Cenoz, B. Hufeisen and U. Jessner (eds) *Cross-linguistic influence in third language acquisition: Psycholinguistic perspectives* (pp. 21-41). Clevedon: Multilingual Matters.
- Haugen, E. (1953). *The Norwegian kanguage in America: A study in bilingual beaviour*. Philadelphia: UP of Pennsylvania.
- Herdina, P. and Jessner, U. (2002) *A dynamic model of multilingualism: Perspectives of change in psycholinguistics*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Hockett, C. F. (1958). *A course in modern linguistics*. NY: Macmillan.
- Hoffmann, C. (1991). *An introduction to bilingualism*. London and New York: Longman.
- Hoffmann, C. (2014). *An introduction to bilingualism*. New York: Routledge
- Hufeisen, B. (1998). Individuelle und subjektive Lernerbeurteilungen von Mehrsprachigkeit. *Kurzberichte einer Studie*. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 36(2), 121.
- İleri, E. (2000). *Avrupa Topluluğu'nun dil politikası ve Almanya'da okula giden Türk asıllı öğrencilerin dil ve eğitim sorunları*. Avrupa'da yaşayan Türk çocuklarının ana dili sorunları toplantısı (ss. 7-66). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kara, Ö. T., Şıhanlıoğlu, Ö. (2019). Türkiye'de görülen süreç odaklı iki dillilik modelleri. *Uluslararası Diller Kongresi (INCOL-2019)*, 09-11 Ekim 2019, Çukurova Üniversitesi, Bildiri Tam Metin Kitabı, Çanakkale: Rating Academy Yayınları, 247-258.
- Kielhöfer, B., Jonekeit, S., & Henrion, J. M. (1983). *Zweispachige Kindererziehung*. Stauffenburg Verlag.
- Lambert, W. E. (1974). A Canadian experiment in the development of bilingual competence. *Canadian Modern Language Review*, 31(2), 108-116.
- Leroy, Marie, and A. Morgenstern. "Reduplication before age two." *Studies on Reduplication* 28 (2011): 475.

- Levelt, W. J. M. (1989). *Speaking: From intention to articulation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Lewandowski, T. (1984). Linguistisches wörterbuch 1-2-3, Quelle und Meyer Verlag, Heidelberg.
- Li, W. (2008). Research perspectives on bilingualism and multilingualism. In W. Li & M. Moyer (Eds.), *The blackwell handbook of research methods on bilingualism and multilingualism* (pp. 3-17). Oxford, UK: Blackwell.
- Machová, L. (2015). *Language acquisition in a bilingual environment* (Doctoral dissertation, Bachelor's Thesis, Technical University of Liberec. Retrieved in February 28th from: <http://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/20504/BAKAL%202525C3%2025281%202525C5%20252598KA%20252B21.pdf>).
- Mackey, W. (1970). The description of bilingualism, *Canadian Journal of Linguistics*, 7, 51-85.
- Malmberg, B. (1977). *Manual of phonetics*. Amsterdam: North-Holland.
- Marian, V., Shook, A. (2012). The cognitive benefits of being bilingual. In *Cerebrum: the Dana forum on brain science* (Vol. 2012). Dana Foundation.
- Marx, N., Hufeisen, B. (2003) Multilingualism: Theory, research methods and didactics. In G. Bräuer and K. Sanders (eds) *New visions in foreign and second language education* (pp. 178-203). San Diego, CA: LARC Press.
- Meißner, Franz-Joseph. (2004). "Transfer und Transferieren: Anleitungen zum Interkomprehensionsunterricht". En *Neuere Forschungen zur Europäischen Intercomprehension*, H. G. Klein y D. Rutke (eds.), 39-66. Aachen: Shaker
- Moradi, H. (2014). An investigation through different types of bilinguals and bilingualism. *International Journal of Humanities & Social Science Studies*, 1, 109.
- Niemeier, S. (1999). A cognitive view on bilingualism and "bilingual" teaching and learning. *Journal of English Studies*, I, 165-185.
- Oruç, Ş. (2016). Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil. *The Journal of Social Science Studies*, 279-290.
- Peal, E., Lambert, W. E. (1962). The relation of Bilingualism to Intelligence. *Psychological Monographs*, 76, 1-23.
- Romanine, S. (1985). *Bilingualism*. US: Blackwell.
- Romaine, S. (1992). *Bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Şihanlioğlu, Ö. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli geç iki dilli bireylerin yazılı anlatımları üzerine bir hata Analizi*. Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temiz, G. (2002), *Okulöncesi eğitimin çocuğun dil gelişimine olan etkisi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK. (1969) *T.C. Genel nüfus sayımı, nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri*. Institute of State Statistics). Ankara: DİE Matbaası.
- Webster, M. (1828). *Polyglot*. (Erişim tarihi: 11.06.2021) <https://www.merriam-webster.com/dictionary/polyglot>
- Wei, L. (2000) *The bilingualism reader*. UK: Routledge.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in contact*. The Hague: Mouton.
- Weinreich, U. (1968). *Languages in contact, findings and problems*. The Hague: Mouton.
- Yazıcı, Z. G. (2007) *Birinci ve ikinci dili Türkçe olan iki dilli çocukların Türkçeyi kazanımlarına dil merkezli okul öncesi eğitim programının etkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.